

RESSENYES COL·LECTIVES

Els clàssics en la literatura infantil i juvenil

ENRIC FALGUERA GARCIA

Universitat de Lleida

enric.falguera@udl.cat

D. A. (2020): Diversos autors, *Els clàssics en la literatura infantil i juvenil*, Jordi Malé i Josep Murgades (eds.), Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, Aula Carles Riba, 8.

No hi ha dubte de la importància i la pervivència dels clàssics en la nostra cultura. Tal com afirma la Dra. Rosa Navarro en el seu article, només podem entendre el veritable sentit d'expressions populars, com el taló d'Aquilles, una empresa titànica, o això és una Odissea, si coneixem l'origen i el significat dels mites d'Aquilles, de Tità o d'Odisseu. És a dir, si coneixem el paper i el valor que tenen els clàssics grecollatins en el nostre pensament, en la nostra formació cultural. I no hi ha millor moment per nodrir aquesta formació clàssica que durant els anys de la infantesa i la joventut, quan, com a joves lectors, àvids d'històries meravelloses, podem extasiar-nos, deixar-nos seduir per les aventures fantàstiques, màgiques, plenes d'emocions i intrigues, d'imaginació i bellesa dels clàssics grecs i llatins, d'Homer o Isop a Virgili.

És per això, per la importància d'educar la cultura literària dels infants i joves en el bressol clàssic, que *Els Clàssics en la literatura infantil i juvenil* és un volum tan imprescindible, perquè recull dues mancances preocupants: d'una banda, reivindica els clàssics grecollatins, i de l'altra, ho fa des de la perspectiva de la literatura infantil i juvenil, massa sovint, malauradament, marginada dels estudis literaris canònics. Així, el volum publicat per les edicions de la Universitat de Barcelona, sota el segell de L'Aula Carles Riba, ve a omplir aquest doble buit de què acabem de parlar. S'aborda la presència dels clàssics en la LIJ en català abans i després de la guerra civil. S'estudia el tema de les adaptacions al públic infantil i juvenil. S'analitza les versions que de l'Odissea en va fer Carles Riba i es ressegueix la presència de motius homèrics en la rondallística catalana. Finalment,

es repassa la presència del tema clàssic en una de les principals publicacions adreçades a infants del país, *Cavall Fort*. Vegem-ho pam a pam.

L'article de Cristina Garreta Girona, directora de les biblioteques municipals de Reus, és un excel·lent repàs historiogràfic dels llibres mitològics publicats en llengua catalana durant el segle xx. El text ens permet posar al dia la bibliografia de fonts primàries, perquè en fa una recerca aprofundida, i ens ofereix una tria de primer ordre per a la consulta, l'estudi i la lectura dels llibres sobre el tema adreçada tant a pares i mares com a mediadors del circuit literari de la LIJ.

L'article és interessant des de diversos punts de vista. D'entrada, planteja una qüestió essencial: la definició de què és un llibre adreçat a infants: «en relació amb aquest punt ens caldria observar el concepte de lectura per a infants al llarg dels temps» (p.11). A continuació, Garreta planteja una dicotomia interessant entre la sort receptora dels diferents textos clàssics. Si les faules d'Isop són conegudes popularment, la mitologia clàssica, personificada en Homer, no ha tingut la mateixa sort. Si les faules han passat de generació en generació en la tradició oral, els textos mitològics han patit diferents vicissituds, han tingut una tradició més disruptiva, i han acabat essent un saber d'alta cultura, cosa que l'autora denuncia. Justament es queixa que bona part dels llibres publicats sobre mitologia presenten un biaix moral i doctrinari que, des del punt de vista cristià, adverteix de l'origen pagà i poc de fe dels relats. Sortosament, però, la presència del clàssic en la LIJ catalana actual està, segons l'autora, plenament normalitzada i posa diversos exemples d'aquesta bona salut.

La conclusió, però, a la qual arriba Garreta és que cal invertir més esforços en publicar mitologia. Una mitologia desvinculada de la religió o l'art i de producció pròpia, lluny de traduccions o adaptacions anglosaxones o franceses. El gran mèrit del text de Garreta és oferir un panorama ampli, al llarg dels anys d'aquesta producció catalana de mitologia, fet que ens permet adonar-nos d'on som i fins on volem arribar.

En aquest sentit, *Cavall fort* és un exemple de l'evolució que el tema ha tingut al llarg de les darreres dècades en l'àmbit de la LIJ. Albert Jané, de l'Institut d'Estudis Catalans, és l'encarregat de fer el repàs de la presència del tema clàssic a la revista fundada el 1961. Una presència que va de menys a més. El text de Jané és descriptiu, en certa manera com el de Garreta, dels números dedicats als mites a *Cavall fort*. Com afirma Jané, «Els temes tradicionals, els mites clàssics, no entraven, certament, en la idea dels qui s'aplicaven a configurar el caràcter d'aquell revista» (p. 122), però a poc a poc el tema va introduint-se en diversos números fins arribar a un dels punts culminants en el dossier *Anem a l'Olimp!*, del 2012.

Un dels punts forts de l'article és la reflexió que Jané fa a propòsit de les adaptacions, amb les quals sembla combregar. Tema aquest que també tracta Rosa Navarro en el seu article. Les adaptacions al públic infantil i juvenil són clau central en el debat sobre l'accés dels joves lectors a la literatura. Calen adaptacions dels clàssics per al públic infantil o millor llegir el text original quan es tingui la necessària competència literària? El dilema és llarg i complex, i diversos autors

i autores l'han tractat i discutit: Teresa Colomer, la mateixa Rosa Navarro, Josep Ballester, Gemma Lluch, etc., però en qualsevol cas, sí que sembla imprescindible disposar de bones adaptacions, com afirma Jané, perquè més enllà del seu valor intrínsec només una bona adaptació en la tria i respecte del sentit global de l'obra i en la qualitat literària permet el gaudi lector i la posterior aproximació a l'obra original. De fet aquest és el pensament del propi Carles Riba per a la seva versió reduïda de *L'Odíssea*.

L'article de Rosa Navarro incideix en aquests aspectes quan per exemple explica que competència literària és saber interpretar i no només descodificar. Segons la professora Navarro els textos mitològics eduquen aquesta competència, donen un valor simbòlic a la lectura, tal com també plantejava Cristina Garreta. A partir d'aquí «La gruta del Calipso, un tesoro para los niños», el text de Navarro, posa en valor les adaptacions dels clàssics grecollatins per a infants a partir d'exemples de la seva magnífica adaptació de l'*Odíssea*. Navarro defineix una bona adaptació com aquella que és fidel al text original, que té present a qui va adreçada, i sap seleccionar l'indispensable per mantenir la unitat i sentit de l'obra original: «una adaptació implica una selecció [...] Es indispensable que esa reducción obligada no afecte a la estructura de la obra, que debe empezar y acabar igual que el original; y es esencial también respetar el curso de los sucesos aunque algunos de ellos desaparezcan o queden reducidos» (p. 40). En el marc d'aquesta tria cal adaptar petits detalls, petites escenes que donen caràcter al text i valor simbòlic. L'article és una excel·lent síntesi, amb exemples de la seva pròpia adaptació homèrica, i d'altres textos seus com ara «La salvación de los clásicos. Las adaptaciones fieles al original», publicat el 2013 a *Quaderns de Filologia*.

Els textos dels professors Almirall i Creus de la Universitat de Barcelona són dos excel·lents treballs sobre dos aspectes molt concrets de l'aportació de la mitologia a les lletres catalanes. El primer, «Alguns motius odisseics en la rondallística catalana» és un repàs de la presència homèrica en diverses rondalles catalanes aplegades en reculls a començaments de segle xx. L'article del professor Almirall és un treball de literatura comparada que posa les bases d'una anàlisi moderna d'aquestes rondalles, establint-ne els motius i assignant-los una categoria que les relaciona amb la matèria homèrica. El treball presenta diversos mèrits: d'una banda l'estudi en profunditat del material rondallístic des d'una doble perspectiva, historicista, que actualitza un material de principis del segle xx, i comparatística en relació amb el mite homèric; i d'altra banda dona a conèixer tot aquest material, gràcies a l'edició en annex de les rondalles treballades. Almirall analitza els textos despullant-los dels interessos ideològics dels seus compiladors. En el cas de Ventosa, de la reivindicació del folklore català i la seva vinculació forçada amb la tradició clàssica; en el cas de Verdager i les rondalles eivissenques, de la idealització del món rural com a origen de la Pàtria.

El treball del professor Creus, «Les adaptacions d'Homer de Carles Riba per a infants», respon al doble objectiu de l'Aula Carles Riba d'estudiar l'obra de Riba i els clàssics grecollatins. L'article comença amb un breu repàs del paper

de Riba en la renovació de la LIJ en època noucentista. Creus posa de relleu que si Riba s'hi va dedicar va ser circumstancialment, per compromís moral amb la situació del país i la necessitat d'oferir literatura de qualitat en llengua catalana als infants. El primer text que Creus comenta són *Les aventures d'Ulisses*, publicat en castellà el 1920, que havia de publicar-se també en català el 1922, però que no veié la llum fins molts anys després. L'interès de Riba per l'Odissea per al públic infantil prové, segons Creus, de la seva concepció de l'heroi juvenil: un heroi que malda contra un món no civilitzat, fent servir no la força (com Aquil·les) sinó l'enginy per tornar a casa. A més, l'Odissea ofereix a Riba una lliçó moralitzant: tal faràs, tal trobaràs.

Creus tracta en el seu article les dos versions que Riba va fer del text homèric: l'esmentada del 1922 i la de 1948. En el primer cas, es tracta d'una *recreació*, tal com Creus l'anomena, que ressegueix força la traducció que el mateix Riba havia fet anys abans de l'*Odissea* i que no està pensada pel públic juvenil. Creus n'analitza l'estil i n'estudia la llengua i la sintaxi, complexa i arcaïtzant. En el segon cas, es tracta d'una versió, que inclou l'únic text teòric sobre Homer conservat de Riba, i que vol fer comprensible el text homèric renunciant a l'estil i la llengua de la primera recreació. Un dels apartats més interessants de l'article és, precisament, quan l'autor compara les dues versions ribianes del text clàssic.

En conclusió, la lectura d'*Els clàssics en la literatura infantil i juvenil* és una font inesgotable d'informació que posa de relleu que la immortalitat no està en el fet de no morir, sinó en viure en els altres, en donar sentit a l'existència pròpia i aliena. No hi ha dubte que els clàssics grecollatins són immortals en les lletres catalanes a jutjar per l'excel·lència d'aquest volum.

El pensament d'Ausiàs March

GUILLEM CUNILL-SABATÉS

Universitat Pompeu Fabra

guillem.cunill@upf.edu

D. A. (2020): Diversos autors, *El pensament d'Ausiàs March*, Anna Alborni, Lola Badia i Raffaele Pinto (eds.), Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.

Anna Alborni observa en el capítol introductor del llibre que ressenyem («El pensament d'Ausiàs March: forma, tradició, recepció», p. 7-28) que, des de fa uns anys, som testimonis d'un autèntic «*revival* marquià» (p. 10). Durant el últims cinc anys no han parat de ploure publicacions de gran rellevància, des de traduccions de la seva obra a altres llengües —al castellà (2017) i a l'italià (2020)— fins a aportacions que reflexionen sobre algun aspecte de la seva poesia, en aquest cas,